

اتاق بازرگانی صنایع معادن و کشاورزی ایران

نشست شورای عمومی سازمان تجارت جهانی

۲۳ تا ۲۴ تیر ۱۴۰۵ (۱۴ تا ۱۵ ژوئیه ۲۰۲۶) — مقر سازمان، ژنو

معاونت امور بین‌الملل - سید مهدی تدین

✓ نشست شورای عمومی سازمان تجارت جهانی در ۱۴ و ۱۵ ژوئیه ۲۰۲۶ در ژنو برگزار شد و به پیگیری نتایج چهاردهمین کنفرانس وزیران، آغاز مرحله جدید گفت‌وگوهای اصلاح سازمان، وضعیت مذاکرات کشاورزی و یارانه‌های شیلات، پیشنهادهای کشورهای کم‌توسعه‌یافته، و ترتیبات موقت اجرای موافقت‌نامه تجارت الکترونیک پرداخت. از میان چهار پیشنهاد کشورهای کم‌توسعه‌یافته، تنها دو مورد (انتقال فناوری و فاز سوم «چارچوب یکپارچه تقویت شده») به تصویب رسید و درباره سایر موضوعات مهم دستور کار — از جمله تجارت الکترونیک، شکایت‌های عدم نقض تریپس، الحاق موافقت‌نامه تسهیل سرمایه‌گذاری، و محل کنفرانس وزیران بعدی — توافقی حاصل نشد.

✓ مهم‌ترین بحث سیاسی و حقوقی نشست، اختلاف بر سر نقش مدیرکل و دبیرخانه در ترتیبات موقت اجرای موافقت‌نامه تجارت الکترونیک بود. پاکستان و هند این سازوکار غیراجماعی را از منظر حقوقی و نهادی به چالش کشیدند، در حالی که ۶۷ عضو حامی (با سهم حدود ۷۰ درصد از تجارت جهانی) استدلال کردند این اقدام تا حصول اجماع، راه‌حلی عملی و سازگار با قواعد سازمان است. مدیرکل ضمن پذیرش نقش امین اسناد، اعلام کرد مسائل حقوقی و مالی باقی‌مانده باید میان اعضا حل و فصل شود؛ شورا در نهایت به تصمیم مشخصی نرسید.

✓ در بعد مالی، خودداری آمریکا از پرداخت حق عضویت سال ۲۰۲۵ (معادل ۲۳,۰۰۹ میلیون فرانک) این کشور را دوباره در رده نخست اقدامات اداری قرار داده و دبیرخانه را ناگزیر کرده هزینه‌های عملیاتی سال ۲۰۲۶ را حدود ۱۰ درصد کاهش دهد. جمهوری اسلامی ایران، به دلیل تسویه حق عضویت سال ۲۰۲۵، در فهرست کشورهای مشمول اقدامات اداری قرار ندارد.

جدول شاخص‌های کلیدی نشست

شاخص	شرح
پیشنهادهای کشورهای کمتر توسعه‌یافته	۴ پیشنهاد؛ ۲ مورد (انتقال فناوری و فاز سوم چارچوب یکپارچه تقویت‌شده) تصویب شد
حامیان اجرای موثر تجارت الکترونیک	۶۷ عضو، معادل حدود ۷۰ درصد تجارت جهانی، پس از دو بار ناکامی در الحاق به ضمیمه ۴
وضعیت بودجه سال ۲۰۲۶	بودجه مصوب ۲۰۴۰۹ میلیون فرانک؛ اجرای عملیاتی محدود به ۱۸۳۰۴ میلیون فرانک (کاهش ~۱۰٪)
میزان معوقه آمریکا	۲۳۰۰۹ میلیون فرانک؛ ناشی از عدم پرداخت حق عضویت سال ۲۰۲۵
مشمولان اقدامات اداری به دلیل معوقات	۲۶ عضو و ۳ دولت ناظر (ایران در این فهرست قرار ندارد)
محل کنفرانس وزیران پانزدهم	پیشنهاد عربستان سعودی برای ریاض، ۲۰۲۸؛ اجماع هنوز حاصل نشده

۱. مهم‌ترین مصوبات نشست

- تمدید دو معافیت تجاری درخواستی آمریکا: «قانون رشد و فرصت آفریقا» (AGOA) برای کشورهای آفریقای جنوب صحرا، و «قانون احیای اقتصادی حوزه کارائیب» مرتبط با هائیتی.
- تصویب ادامه پیگیری انتقال فناوری به کشورهای کمتر توسعه‌یافته در شورای تریپس.
- تصویب فاز سوم «چارچوب یکپارچه تقویت‌شده» برای تقویت توان تجاری کشورهای کمتر توسعه‌یافته تا دسامبر ۲۰۳۱.
- عدم تصویب پیشنهاد حمایت از کشورهای در حال خروج از فهرست LDC؛ آمریکا با هر دو متن باقی‌مانده مخالفت و از انتقال خودکار دستورکارهای قبلی امتناع کرد.

۲,۱ یارانه‌های شیلات

مرحله نخست کار شامل مرور سابقه مذاکرات، داده‌های موجود و پیشنهاد اندونزی تکمیل شده است. اعضای در حال توسعه بر رفتار ویژه و متفاوت مؤثر، حفظ فضای سیاست‌گذاری، و حمایت از صیادان کوچک و سنتی تأکید دارند.

۲,۲ کشاورزی

- هند، گروه آفریقا و گروه LDC بر پایداری به تعهدات و دستورکارهای قدیمی، به ویژه راه حل دائمی برای ذخیره سازی عمومی مواد غذایی، تأکید کردند.
- نهایی شدن « سازوکار ویژه حفاظتی» برای مقابله با افزایش ناگهانی واردات کشاورزی، خواسته دیگر این گروه بود.
- در موضوع پنبه، کاهش یارانه‌های مخل تجارت در کشورهای بزرگ تولیدکننده و بهبود دسترسی پنبه آفریقایی به بازار جهانی مطرح شد.

۲,۳ سایر موضوعات باقی مانده از MC۱۴

- برنامه کاری تجارت الکترونیک و تعلیق عوارض گمرکی انتقالات الکترونیکی: بدون تغییر در مواضع؛ آمریکا از یک تعهد دائمی چندجانبه محدود با ۲۳ عضو دیگر خبر داد.
- شکایت‌های «عدم نقض» در چارچوب تریپس: بدون پیشرفت؛ هند خواستار دائمی شدن یا تمدید تعلیق آن شد.
- الحاق موافقت نامه تسهیل سرمایه گذاری برای توسعه (۱۳۱ عضو حامی) به ضمیمه ۴: بدون تصمیم.
- محل کنفرانس وزیران پانزدهم: پیشنهاد عربستان سعودی برای ریاض (۲۰۲۸) مطرح اما بدون اجماع؛ رایزنی تا نشست اکتبر ادامه دارد.

۳. مرحله جدید اصلاح سازمان تجارت جهانی

پنج تسهیل گر برای پیشبرد چهار محور «مسائل بنیادین»، «تصمیم گیری»، «توسعه» و «شرایط رقابت برابر» منصوب و نشست های آغازین هر چهار محور برگزار شده است؛ اصلاح نظام حل و فصل اختلافات نیز در مسیری جداگانه پیش می رود.

اصل ضرورت اصلاح با مخالفت جدی روبه رو نیست، اما درباره هدف و روش آن اختلاف باقی است: آمریکا، بریتانیا و اتحادیه اروپا خواستار تمرکز بر پیوندهای مشخص، به روزرسانی قواعد یارانه و بنگاه های دولتی، و تسهیل توافق های چندجانبه محدود هستند. در مقابل، گروه آفریقا، LDC ها، هند، برزیل، چین و آفریقای جنوبی خواستار فرآیندی تحت هدایت اعضا، شفاف، فراگیر و مبتنی بر اجماع اند و نسبت به محدود شدن مشارکت هیأت های کوچک هشدار داده اند.

۴. اختلاف حقوقی درباره نقش مدیرکل در اجرای موقت موافقت نامه تجارت الکترونیک

با وجود عدم حصول اجماع برای الحاق موافقت نامه تجارت الکترونیک (نهایی شده در دسامبر ۲۰۲۴) به ضمیمه ۴ موافقت نامه مراکش، حامیان آن در مارس ۲۰۲۶ ترتیبات اجرای موقت را اعلام کردند که طی آن مدیرکل امین اسناد است، دبیرخانه از اجرا پشتیبانی می کند، و کمیته تجارت الکترونیک سالانه به شورای عمومی گزارش می دهد.

- مخالفان (پاکستان، هند، با حمایت ضمنی برزیل، بنگلادش، روسیه و ترکیه): استفاده از جایگاه مدیرکل و منابع دبیرخانه برای موافقت نامه ای خارج از ضمیمه ۴ می تواند بند ۹ ماده ۱۰ موافقت نامه تأسیس سازمان و اختیار جمعی اعضا را دور بزند.
- حامیان (سنگاپور به نمایندگی از ۶۷ عضو با ۷۰٪ سهم تجارت جهانی، اتحادیه اروپا، ژاپن، کانادا، استرالیا، چین، نیوزیلند): اعضا حق دارند معاهده ای را میان خود اجرا کنند؛ این ترتیبات حقوق اعضای غیرطرف را تغییر نمی دهد.

- آمریکا: از توافقاتی چندجانبه محدود حمایت می‌کند اما تأکید دارد این موافقت‌نامه هنوز رسماً سند سازمان تجارت جهانی نیست.
- مدیرکل: پذیرش نقش امین اسناد را مبتنی بر بررسی حقوقی و رویه‌های مشابه سازمان ملل دانست، اما تصریح کرد سایر مسائل نهادی و مالی باید میان اعضا حل شود و دبیرخانه خدمات فراتر از سطح فعلی ارائه نخواهد داد؛ پاسخ کتبی به پرسش‌های پاکستان، هند و آمریکا وعده داده شد.

۵. سایر موضوعات مطرح شده

- اقتصادهای کوچک و آسیب‌پذیر: پیشنهاد نشست اختصاصی در کمیته تسهیل تجارت (لجستیک، اتصال، تشریفات مرزی) و تقویت مشارکت در تجارت دیجیتال؛ پیگیری در نشست اکبر کمیته تجارت و توسعه.
- «گفت‌وگو درباره مسائل نوظهور تجارت کشاورزی»: ابتکار ۱۲ عضو (استرالیا، برزیل، کانادا، سوئیس و دیگران) درباره پیوند کشاورزی با تغییر اقلیم و پایداری؛ هند و گروه آفریقا نگران پراکندگی کار از نشست ویژه کمیته کشاورزی‌اند.

۶. وضعیت مالی سازمان

با وجود تصویب بودجه ۲۰۴٫۹ میلیون فرانکی برای سال ۲۰۲۶، دبیرخانه به دلیل نامشخص بودن زمان وصول مطالبات، اجرای هزینه‌ها را موقتاً در سطح ۱۸۳٫۴ میلیون فرانک (حدود ۱۰ درصد کمتر از مصوب) تنظیم و اقداماتی مانند توقف بخش عمده استخدام‌ها، کاهش نیروی موقت و سفرها، و تعویق برخی هزینه‌ها را در پیش گرفته است. آمریکا، به عنوان تأمین‌کننده حدود ۱۱ درصد از بودجه سازمان، به دلیل عدم پرداخت حق عضویت سال ۲۰۲۵ (۲۳٫۰۹ میلیون فرانک) در رده نخست اقدامات اداری قرار گرفته است. در مجموع، ۲۶ عضو و سه دولت ناظر مشمول این اقدامات‌اند؛ ایران به دلیل تسویه حق عضویت ۲۰۲۵ در این فهرست نیست.

این نشست تصویر روشنی از یک سازمان تجارت جهانی به دست می‌دهد که فعالیت گروه‌های مذاکره‌کننده را از سر گرفته اما هنوز به تحول محسوسی در مواضع سیاسی اعضا نرسیده است. نتایج عملی نشست عمدتاً به دو معافیت تجاری آمریکا و دو پیشنهاد محدود کشورهای کمتر توسعه‌یافته خلاصه شد و در پرونده‌های اصلی — کشاورزی، شیلات، تجارت الکترونیک و تسهیل سرمایه‌گذاری — توافق تازه‌ای حاصل نشد.

روشن‌ترین نمود شکاف راهبردی میان اعضا، مناقشه حقوقی درباره اجرای موقت موافقت‌نامه تجارت الکترونیک بود: از یک سو گروهی که خواستار انعطاف بیشتر در تصمیم‌گیری و مسیرهای چندجانبه محدود بدون نیاز به اجماع کامل‌اند، و از سوی دیگر بسیاری از کشورهای در حال توسعه که بر اصل اجماع، مشارکت برابر، و حفظ فضای سیاست‌گذاری توسعه‌ای پافشاری می‌کنند. همین شکاف، ستون فقرات گفت‌وگوهای تازه‌آغاز شده اصلاح سازمان (به‌ویژه محور «تصمیم‌گیری») نیز خواهد بود.

در بُعد مالی، هم‌زمانی معوقات آمریکا با کاهش ۱۰ درصدی هزینه‌های عملیاتی نشان می‌دهد چالش‌های بودجه‌ای سازمان دیگر محدود به اعضای کوچک نیست و می‌تواند ظرفیت اجرایی دبیرخانه — به‌ویژه در مساعدت فنی و پشتیبانی از مذاکرات — را در دوره پیش رو محدودتر کند. موضع جمهوری اسلامی ایران، به‌دلیل تسویه به‌موقع حق عضویت، از این محدودیت‌های اداری مصون مانده است که می‌تواند در تعاملات آتی با دبیرخانه و سایر اعضا یک امتیاز نسبی محسوب شود.
